

Od historických kořenů k digitálním horizontům: cesta sociální práce v proměnách času

Melanie Zajacová

Sociální práce je dynamická akademická disciplína a živá praxe, která se neustále vyvíjí společně s měnícími se společenskými podmínkami. Od svých počátků na začátku 20. století až po dnešní digitální éru zůstává v samém středu proměn života člověka — a právě schopnost adaptace jí dává základní smysl.

Číslo 1/2025 časopisu Fórum sociální práce vychází z perspektivy, v níž zakladatelské principy vědecké přísnosti a systematického zkoumání nejsou jen historickým odkazem, ale aktivním rámcem pro orientaci v komplexitě 21. století. Aby sociální pracovníci a pracovnice mohli v tomto prostředí obstát, potřebují nové nástroje, koncepty a širší perspektivy. Minulost je pro nás zdrojem, který musíme dále rozvíjet a propojovat s poznatky a technologiemi současnosti.

V tomto čísle se vydáváme časovou linií: od základů položených průkopnicemi sociální práce, přes dvě klíčové současné výzvy, vnitřní dynamiku rodin a tlak mediálního prostředí, až k imperativu inovace. Naším cílem je otevřít informovanou a věcnou debatu o nových směrech a možnostech rozvoje oboru sociální práce.

Porozumět současné praxi vyžaduje i návrat ke kořenům. Profesionalizace sociální práce nevznikla náhodou ani administrativním rozhodnutím. Vyrostla z práce vizionářek, které chápaly, že účinná pomoc potřebuje vzdělání, systém a vědeckou oporu. Text *Cesta k první české škole sociální práce* ukazuje, jak se v domácím kontextu zdroj formálního vzdělávání spojil s širším hnutím za emancipaci a vzdělávání žen. Na tomto základě se původně filantropická činnost, často řízená dobrým úmyslem, proměnila v disciplínu založenou na analýze a datech. Sociální pracovník se stal odborníkem, který umí rozpoznávat příčiny a hledat řešení, nikoli pouze mírnit následky.

Dnešní praxe probíhá v kontextu krizí, které testují zavedené postupy. Potíže rodin jsou provázané a složité. Vyžadují specializované přístupy a jasné mantinely. Text *Foreign Tools Used to Assess Conflict Divorce* ukazuje, že v případech vysoce konfliktních rozvodů nestačí individuální úsudek pracovníka. Scoping review zahraničních nástrojů pro hodnocení konfliktu potvrzuje, že standardizované a validované instrumenty zvyšují spolehlivost posouzení, pomáhají zachytit rizika a přesněji cílit intervenci. Standardizace tak přináší srovnatelnost a transparentnost — přímou návaznost na zakladatelský důraz na systematicčnost.

Od počátku profesionalizace sociální práce se sociální pracovníci a pracovnice snaží najít nástroje pro řešení dopadů chudoby na životy jednotlivců, rodin a komunit. V textu *Reflektovanie potravinovej pomoci ako nástroja sociálnej práce v slovenských podmienkach* se autoři zabývají otázkou, jak vnímají slovenští sociální pracovníci a pracovnice problematiku potravinové pomoci v kontextu své profese. Předkládají poněkud překvapivé zjištění — zatímco v zahraničí jsou sociální pracovníci považováni za mediátory v oblasti dostupnosti potravin a zabezpečení, v slovenském pro-

středí dokonce část dotazovaných sociálních pracovníků zastává názor, že potravinová pomoc nepatří do jejich agendy.

Komplexita vnitřních i vnějších tlaků zvyšuje nároky na inovaci praxe. Autoři textu *Analýza potenciálních oblastí pro inovace doprovázejících organizací péstounské péče* zdůrazňují, že inovace je podmínkou udržitelnosti služeb v prostředí rostoucí zátěže, legislativních změn a složitějších případů. Bez inovace hrozí rigidita a odtržení od potřeb terénu.

Budoucnost sociální práce nestojí na individuálním hrdinství přetížených pracovníků, ale na systémové podpoře a chytrém využití technologií, které posilují jádro profese a nenahrazují jej. K odborným tématům tohoto čísla patří také podpora ukrajinských studentů v tíživé socioekonomické situaci a výzkum mládeže a jeho význam pro praxi sociální práce. Studentská sekce přináší práci zaměřenou na potřeby osob žijících v pražských squatech.

Od první školy sociální práce k digitálním nástrojům, standardům hodnocení a rozvoji mediální gramotnosti vede jedna linie: schopnost reagovat na dobu a zároveň se držet důrazu na fakta, etiku a člověka.

Otevíráme tři otázky pro výzkum i odbornou diskusi:

1. Jak lépe propojit výzkum, tvorbu politik a praxi, aby se inovace dostávaly do prostředí sociální práce rychleji a s větší relevancí?
2. Jaké etické rámce potřebujeme pro technologie v práci s klienty, aby chránily jejich práva a zároveň přinášely přidanou hodnotu?
3. Na jaké makro-výzvy se musíme připravit už dnes — klimatická změna, stárnutí populace, prohlubující se nerovnosti?

Odpovědi vzniknou jen v dialogu. Odkaz zakladatelek oboru připomíná, že pokrok stojí na kritické reflexi, odvaze měnit status quo a vytrvalosti při hledání vědecky podložených řešení. Vyzýváme proto autory a autorky k zasílání příspěvků, které tyto otázky posunou o krok dál. Sociální práce má v 21. století pevné a potřebné místo. Hledejme společně cesty, jak její odborný potenciál rozvíjet a naplňovat co nejlépe.